

Lyčių lygybės politikos įgyvendinimas: Lietuvos ir Švedijos atvejo analizė

Viktorija Ulickaitė

Mykolo Romerio universiteto
Politikos ir vadybos fakulteto absolventė
Faculty of Politics and Management
Institute of Political Science
Valakupių g. 5, LT-10101 Vilnius
El. paštas: viktorija.ulickaite@gmail.com

Lyčių lygybė yra siejama su lygių galimybių užtikrinimu moterims ir vyrams veikti viešojo ir privataus gyvenimo sferose. Istoriskai susiklostęs stereotipinis mąstymas ir patriarchalinės nuostatos lėmė tai, kad visuomenėje vis dar pastebima diskriminacijos apraiškų lyčių pagrindu: moterų ir vyrų atlyginimų disproporcija, nelygios galimybės įsidarbinant, retesnis moterų dalyvavimas priimant sprendimus. Lyčių lygybės problemos yra ne tik nacionalinių valstybių politinėje darbotvarkėje, bet plačiai akcentuojamos ir Europos Sąjungoje (ES), o lyčių aspekto integravimas yra vienas pagrindinių „Europa 2020“ strategijos tikslų. Lyčių balansui pasiekti įvairiose gyvenimo srityse reikia užtikrinti moterų ir vyrų lygias galimybes ne tik de jure, bet ir de facto. Lietuvoje vis daugiau dėmesio skiriama lyčių lygybės politikai, tačiau pasiekimai šioje srityje yra vidutiniški. Skandinavijos valstybėse lyčių lygybės politikos įgyvendinimas vyksta sklandžiai – tai turėtų tapti pavyzdžiu kitoms valstybėms. Nors vyrų ir moterų lygias galimybes Lietuvoje įtvirtinta įstatymais, o institucijos lyčių lygybės klausimams skiria vis daugiau dėmesio, tačiau lyčių lygybės politikos įgyvendinimas Lietuvoje nėra toks sėkmingas kaip Švedijoje. Todėl straipsnio tikslas – palyginti Lietuvos ir Švedijos lyčių lygybės politikos įgyvendinimo panašumus ir skirtumus, atskleisti lyčių lygybės politikos raidą abiejose šalyse. Straipsnyje nagrinėjamas Lietuvos ir Švedijos lyčių lygybės politikos įgyvendinimas ir lyginami šalių lyčių lygybės politikos ypatumai. Švedija lyginamajame kontekste pasirinkta kaip gerosios praktikos pavyzdys Lietuvai. Švedijos ir Lietuvos lyčių lygybės politikos lyginimas padėjo atrasti lyčių lygybės politiką reglamentuojančių įstatymų ir juos įgyvendinančių institucijų panašumus ir skirtumus bei išryškinti moterų ir vyrų proporcijas valdžioje. Atlikus lyginamąją analizę pateikiamos įžvalgos dėl priežasčių, lėmusių lyčių lygybės politikos raidą abiejose šalyse. Nors Lietuva atsižvelgia į ES lyčių lygybės politikos standartus, o teisinis lygių galimybių reglamentavimas yra panašus kaip ir Švedijoje, tačiau vis dar yra pastebimas atotrūkis tarp formalios ir realios lyčių lygybės.

Pagrindiniai žodžiai: lyčių lygybė, lygios galimybės, diskriminacija, palyginimas, lyčių lygybės politikos įgyvendinimas, Lietuva ir Švedija.

Įvadas

Lyčių lygybės užtikrinimas yra vienas esminių šiuolaikinės demokratijos principų. Teisinė ir stabili valstybė turi užtikrinti vienodas teises moterims ir vyrams veikti įvairiose gyvenimo srityse, išsivaduojant iš socialinių lyčių suvaržymų ir istoriskai susi-

klosčiusių patriarchalinių nuostatų. Jau kelis dešimtmečius lyčių lygybės problemos yra ne tik nacionalinių valstybių, bet ir Europos Sąjungos (ES) institucijų darbotvarkėje. Lyčių lygybė, kaip žmogaus teisių garantas, yra plačiai akcentuojama tarptautiniuose dokumentuose, ES sutartyse bei nacionalinės

reikšmės teisės aktuose bei programose. Lyčių aspekto integravimas yra vienas pagrindinių „Europa 2020“ strategijos tikslų, siekiant 75 proc. užimtumo lygio Europoje. Moterų ir vyrų lygybė nėra tik teoriškai, teisiškai reglamentuota nuostata – ji plačiai traktuojama kaip socialinio teisingumo garantas. Lyčių lygybės užtikrinimas nėra savaiminis procesas, todėl reikalingos tikslingos politinės priemonės lyčių lygybės atstovavimui pasiekti ekonominiame, politiniame, socialiniame gyvenime, proporcingai paskirstant išteklius ir galimybes abiem lytims. Visuomeniniuose santykiuose dažnai pastebima diskriminacija lyčių pagrindu: atlyginimų disproporcija, nelygios galimybes įsidarbinant, retesnis moterų dalyvavimas priimančiam sprendimui ir kita. Manoma, kad lyčių lygybės klausimas praktikoje bus išspręstas tik tada, kai tiek vyrai, tiek moterys turės vienodas galimybes pasinaudoti jiems suteiktomis teisėmis ne tik *de jure*, bet ir *de facto*. Lietuvoje vis daugiau dėmesio skiriama žmogaus teisėms lyčių lygybės srityje, o moterų ir vyrų lygių galimybių pažeidimai vis dar pastebimi daugelyje sričių. Skandinavijos šalys garsėja pasiekimais lyčių lygybės srityje ir diskriminacijos lyčių pagrindu apraiškos nėra toks dažnas reiškinys.

Lyčių lygybės samprata įvairiuose moksliniuose bei teisiniuose šaltiniuose apibrėžiama pabrėžiant skirtingus šio reiškinio aspektus. Dažnai politikos formuotojai, mokslininkai ar visuomenės veikėjai skirtingai suvokia lyčių lygybės sampratą dėl požiūrių išsiskyrimo bei sąvokų įvairovės. Bendrąja prasme lyčių lygybę galima apibrėžti kaip lygių teisių ir galimybių užtikrinimą moterims ir vyrams bei pagarbą žmogaus teisėms ir žmonijai. Tai suvokiama kaip diskriminacijos nebuvimas lyties atžvilgiu, vienodų vyrų ir moterų galimybių vertinimas. Žmogaus teisių sąvoka bei jos

aiškinimas atsispindi Visuotinėje žmogaus teisių deklaracijoje, priimtoje 1949 m. (angl. *The Universal Declaration of Human Rights*). Joje nurodoma, kad visi žmonės yra lygūs prieš įstatymą, negali būti diskriminuojami, jų apsaugą užtikrina įstatymas. Čia tampa svarbus teisinis lyčių lygybės reguliavimas. Mokslinėje literatūroje lyčių lygybė apibrėžiama kaip demokratijos ir teisinės valstybės principas, teisė plėtoti savo individualius gebėjimus, išsivaduojant iš įsišaknijusių tradicinių socialinių lyčių vaidmenų suvaržymų, o tai reiškia vienodas lyčių teises, pareigas, statusą, privilegijas ir galimybes dalyvauti visose viešojo ir privataus gyvenimo sferose (Šidlauskienė, 2005). Šie aspektai remiasi egalitarizmo principu. Žmogaus teisės yra vienas reikšmingiausių demokratijos suvokimo garantų, akcentuojantis visų žmonių lygybę, tačiau retai išskaidantis lyčių aspektą. Šiuolaikinėse tautinėse valstybėse moterys, bent nacionalinės teisinės bazės lygmeniu, yra įtrauktos į „visi žmonės“, „visi piliečiai“, „visi visuomenės nariai“ sampratą, o tai rodo, kad moterys ir vyrai turi vienodas teises dalyvauti bet kurioje socialinėje veikloje ir lygiai naudotis politinėmis, ekonominėmis ir kultūrinėmis teisėmis bei atsakomybėmis (Kublickienė, Žvinklienė, 2013). Nors formaliai moterų ir vyrų lygios teisės yra deklaruojamos, tačiau dažnai lygių galimybių principas yra pažeidžiamas, o moterys dažniau atsiduria žemesnėje socialinėje padėtyje.

Moterų ir vyrų lygybės aspektas interpretuojamas skirtingai, tačiau vienareikšmiškai siejamas su žmogaus teisių garantijomis, nediskriminavimu – vienodų sąlygų bei galimybių suteikimu įvairiose gyvenimo srityse. Lygiateisiškumas demokratijos kontekste yra vertybė pati savaime, o viešojo politika turėtų tapti lygių galimybių principų įgyvendinimo ir sklaidos instrumentu.

Lyčių lygybės tema plačiai analizuojama tiek Lietuvos, tiek užsienio tyrėjų, kurie akcentuoja lyčių lygybės svarbą visuomeniniame gyvenime ir lyčių aspekto integravimą į visas politikos sritis. Dauguma mokslininkų pabrėžia būtinybę moterims ir vyrams suteikti lygias galimybes veikti politikoje, ekonomikoje, socialiniame gyvenime, nagrinėja neigiamą lyčių stereotipų poveikį moterų galimybėms veikti ir potencialui atskleisti. Lyčių lygybės klausimais Lietuvoje domisi L. Dromantienė (2003, 2011), M. Jankauskaitė, E. Krinickienė (2014), D. Leinartė (2008, 2010), I. Mackevičiūtė (2005), O. Mejerė (2012), G. Purvaneckienė (2005, 2009), O. G. Rakauskienė (2005), J. Reingardienė (2004), V. Šidlauskienė, M. Taljūnaitė (2005, 2008). Švedijoje lyčių lygybės srityje atliekama daug tyrimų, pabrėžiant moterų, kaip socialinės grupės, vienodas sąlygas su vyrais, realizuojant žmogiškąjį potencialą. Lyčių lygybės reglamentavimu, institucionalizmo raida Švedijoje domisi E. Björklund (2007), A. Gunnarsson (2012), lyčių lygybės politiką per gerovės valstybės prizmę tyrinėja Y. Hirdman (1991), E. M. Svensson (2012).

Straipsnio tikslas – palyginti Lietuvos ir Švedijos lyčių lygybės politikos įgyvendinimo panašumus ir skirtumus, atskleisti lyčių lygybės politikos raidą abiejose šalyse. Tikslui pasiekti keliami šie uždaviniai: išanalizuoti lyčių lygybės politiką ir jos įgyvendinimą Lietuvoje ir Švedijoje, palyginti Lietuvos ir Švedijos lyčių lygybės politikos ypatumus. Nagrinėjamas tyrimo objektas – lyčių lygybės politikos įgyvendinimas. Pagrindiniai tyrimo metodai – mokslinės literatūros analizė, dokumentų analizė, lyginamasis ir atvejo tyrimas. Atliekant tyrimą, buvo analizuojami nacionaliniai Lietuvos ir Švedijos ir tarptautiniai teisės aktai, reglamentuojantys lyčių lygybės politiką. Taip pat nagrinėtos 2015 m.

Lietuvos ir Švedijos ombudsmeno institucijų veiklos ataskaitos, jų skirtumai, moterų ir vyrų atstovavimo įstatymų leidžiamojoje ir vykdomojoje valdžioje statistika.

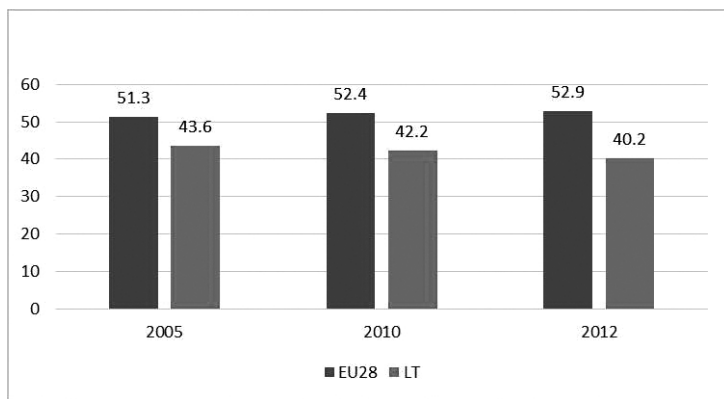
Lyčių lygybės problematika

Tyrimai lyčių aspektu susiformavo palyginti neseniai, praėjusio amžiaus 9-ojo dešimtmečio pabaigoje, kai buvo pradėta vartoti lyties – „gender“ (liet. giminė) sąvoka, kuri, skirtingai nuo biologinės lyties sąvokos „sex“, atspindi socialinius ir ekonominius moterų ir vyrų elgesio skirtumus ir išreiškia lyčių hierarchijos, valdžios ir lygybės būklę. Žvelgiant iš istorinės perspektyvos, moterims pilietinės teisės buvo suteiktos daug vėliau nei vyrams. Iki XIX a. pabaigos šeimos įstatymai atspindėjo patriarchalines tų laikų visuomenės vertybes, nustatydami moterims ir vaikams žemesnę padėtį, kontroliuojamą šeimos galvos – vyro, kuris dalyvaudavo viešajame gyvenime ir politikoje (Šidlauskienė, 2005). Ilgainiui moterų nepasitenkinimas esamu socialiniu statusu sukėlė kovas dėl lygių bei reprodukcinų teisių. Lyčių lygybės politikos ištakos – feministiniai judėjimai, kurių dalyvės moterys pirmiausia reikalavo lygių politinių ir pilietinių teisių (Dromantienė, Česnuitytė, 2011). Pirmieji lyčių lygybės idėjas įstatymuose išreiškė liberalizmo atstovai M. Wollstonecraft ir J.S. Millis, kurie teigė, kad lyčių nelygybės šaknys yra pažiūros ir įstatymai, kurie moterų veiklos galimybes apriboja šeima, namų ūkiu ir neleidžia dalyvauti visuomeniniame gyvenime (Kanopienė, 2001). Suvokiant istoriškai susiklosčiusią moterų ir vyrų nelygybės problemą, moterų teisės pastaruoju laikotarpiu labai išsiplėtė, tačiau istorinės pasekmės jaučiamos iki šiol: moterų diskriminacija ir atotrūkis nuo vyrų yra dažnas reiškinys tiek socialiniame, tiek politiniame gyvenime.

Remiantis Europos lyčių lygybės indekso duomenimis, moterų galimybės ir pasiekimai ES yra vertinami prasčiau nei vyrų: nė vienoje srityje nėra pasiekta visiškos lyčių lygybės ir nėra valstybių, kuriose moterims ir vyrams už tą patį darbą būtų mokama vienodai. Statistikos departamento duomenys rodo, kad moterys Lietuvoje uždirba beveik 14 proc. mažiau negu vyrai (Baltrušaitytė, 2015). Pagal 2015 m. pristatytą lyčių lygybės indeksą, matuojantį šalių pasiekimus 2005–2012 m., Lietuva

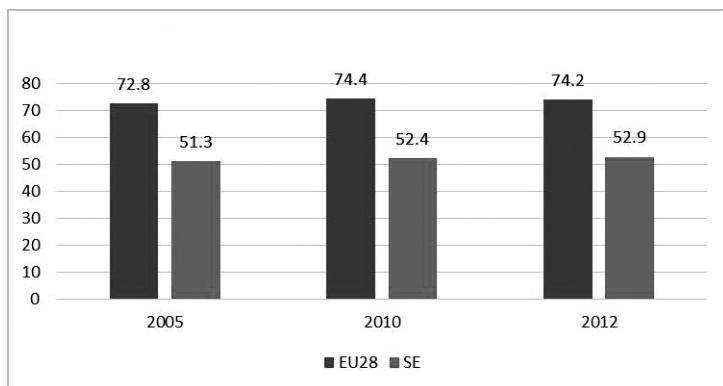
(40,2 proc.) reitinguojama žemiau Europos Sąjungos (ES) vidurkio (52,9 proc.) (1 pav.).

Vertinant lyčių lygybės raidą nuo 2005 metų, kai Lietuvoje buvo pradėtas matuoti lyčių lygybės indeksas, Lietuvoje rodikliai tendencingai mažėjo, o tai rodo, kad šalyje lyčių atotrūkis šiek tiek didėjo, o ES vidurkis kilo lyčių lygybės link. Atsižvelgiant į ES vidurkį lyčių lygybės srityje, Lietuvos padėtis nėra tokia bloga: Lietuva patenka tarp aštuonių ES valstybių, kurios vertinamos aukščiausiai pagal numatytas

1 pav. Lietuvos lyčių lygybės indeksas 2015 m.

Sudaryta straipsnio autorės pagal: Gender Equality Index 2015 – gender equality measurement in European Union 2005–2012, Countries profiles

2 pav. Švedijos lyčių lygybės indeksas 2015 m.

Sudaryta straipsnio autorės pagal: Gender Equality Index 2015 – gender equality measurement in European Union 2005–2012 m. countries profiles

veiklos kryptis ir institucijas, veikiančias lyčių lygybės srityje.

Didžiausias lyčių lygybės indeksas fiksuojamas Švedijoje (74,2 proc.) (2 pav.) ir jis viršija ES vidurkį (52,9 proc.) jau nuo 2005 metų. Švedija yra reitinguojama kaip viena labiausiai pažengusių šalių lyčių lygybės srityje dėl tikslingai vykdomos ilgalaikės politikos, švietimo, aktyvaus moterų dalyvavimo darbo rinkoje (Zahidi, 2015). Švedijos visuomenė yra arčiausiai lyčių lygybės balanso ES šalyse. Taip pat aukšti lyčių lygybės rodikliai fiksuojami Suomijoje (72,7 proc.) ir Danijoje (70,9) proc., o labiausiai atsilieka Rumunija (33,7 proc.) ir užima paskutinę vietą ES pagal lyčių lygybės indeksą (Olofsson, 2015). Pažymėtina, kad pasiekimai lyčių lygybės srityje siejasi su šalių gyvenimo lygio kokybe, nes lygių galimybių suteikimas vyrams ir moterims leidžia geriau atsiskleisti potencialui tų žmonių, kurie prisideda prie šalies gerovės kūrimo, ekonomikos augimo, socialinės įtampos šalyje mažinimo.

Galima daryti prielaidą, kad Lietuvoje, kaip ir Skandinavijos šalyse, esant geresnei ekonominei situacijai galima tikėtis mažesnio atotrūkio tarp moterų ir vyrų visuomeniniame gyvenime (Žvinklienė, 2013). Atsižvelgiant į pateiktą statistiką, Lietuvos lyčių lygybės pasiekimai ES valstybių kontekste gali būti vertinami vidutiniškai, tačiau lygiateisiškumo principų įgyvendinimas Švedijoje ryškiau atsispindi įvairiose srityse.

Įgyvendinimo etapas viešosios politikos procese

Viešosios politikos turinį ir veiklos kryptis geriausiai išreiškia priimami sprendimai, kurie daro įtaką teisėkūrai, potvarkiams, administracinio reguliavimo taisyklėms, todėl viešosios politikos pajėgumą daug lemia

sprendimų rengimas ir jų įgyvendinimas. Viešoji politika yra suvokiama pagal tai, ką valdžios institucijos atlieka, o ne pagal tai, ką yra numatę ar ketina atlikti (Raipa, 2002). Lyčių lygybė Lietuvoje yra įteisinta *de jure* formaliai priimtais teisės aktais, tačiau *de facto* lyčių lygybės įgyvendinimas vyksta lėtai ir gana neefektyviai, kaip ir daugelyje kitų ES valstybių, išskyrus Skandinavijos šalis. Sprendžiant iš lyčių lygybės srityje pasiektų rezultatų, daroma prielaida, kad Švedijoje lyčių lygybės įgyvendinimas vyksta tinkama linkme dėl valdžios realiai įgyvendinamų teisinių išpareigojimų. Siekiant geresnių rezultatų, lyčių lygybė turėtų tapti neatsiejama viešosios politikos dalimi dėl to, kad jos įgyvendinimas tiesiogiai priklauso nuo politinės valios, t. y. valdžios teikiamų prioritetų.

Įgyvendinimas, kaip viešosios politikos proceso dalis, pats savaime negarantuoja priimto įstatymo sėkmės dėl daugialypių viešosios politikos procesų ir aplinkos veiksnių, kurie juos lemia. Dėl to ne tik daugelis aktualių klausimų, bet ir lyčių lygybė dažnai yra įgyvendinami lėtai. Turint omenyje politikoje veikiančius biurokratų interesus, sprendimų įgyvendinimui skiriamus išteklius, finansavimą, įgyvendinimo sėkmės vertinimas tampa daugialypių reiškinium, kaip ir pats politikos procesas.

Lietuvos ir Švedijos lyčių lygybės politikos įgyvendinimo lyginamoji analizė

Švedija pagal 2015 m. Europos lyčių lygybės indeksą užima pirmąją vietą, todėl lyginamame kontekste ji pasirinkta kaip gerosios praktikos pavyzdys Lietuvai. Pasak vieno žymiausių amerikiečių lyginamosios politikos mokslininkų A. Lijpharto, lyginamasis metodas geriausiai atsiskleidžia esant mažam atvejų skaičiui ir kai yra vertinamas atsižvelgiant į eksperimentinį, statistinį ir

atvejo metodus. Turint omenyje finansų, laiko ir energijos išteklius, mažo atvejų skaičiaus lyginamoji analizė gali būti daug naudingesnė nei nuodugni analizė, orientuota į didelį skaičių atvejų. Vadinasi, pasirinkimas analizuoti aiškiai apibrėžtus kontekstus: lyčių lygybės politikos reglamentavimą, institucinį įgyvendinimą bei moterų ir vyrų politinį atstovavimą, yra racionalus būdas lyginamajai analizei. Atliekant lyčių lygybės politikos įgyvendinimo Lietuvoje ir Švedijoje tyrimą buvo naudojamas dokumentų analizės metodas, kuris leido sužinoti apie lyčių lygybės politikos reglamentavimą Lietuvoje ir Švedijoje. Buvo analizuojami įvairūs nacionaliniai ir tarptautiniai teisės aktai, užtikrinantys lyčių lygybę abiejose šalyse. Taip pat analizuojamos 2015 m. Lietuvos ir Švedijos ombudsmeno institucijų veiklos ataskaitos. Švedijos ir Lietuvos lyčių lygybės politikos lyginimu buvo siekiama atrasti lyčių lygybės politiką reglamentuojančių įstatymų ir juos įgyvendinančių institucijų panašumus ir skirtumus bei išryškinti moterų ir vyrų proporcijas valdžioje. Taip pat šiame kontekste svarbu išvelgti priežastis, lėmusias lyčių lygybės politikos raidą abiejose šalyse.

Tyrimo tikslas – palyginti lyčių lygybės politikos įgyvendinimą Lietuvoje ir Švedijoje.

Tyrimo objektas – lyčių lygybės politikos įgyvendinimas Lietuvoje ir Švedijoje.

Tyrimo uždaviniai – išnagrinėti lyčių lygybės politiką reglamentuojančius įstatymus Lietuvoje ir Švedijoje; palyginti Lietuvos ir Švedijos institucijas, veikiančias lyčių lygybės srityje ir įgyvendinančias jų kompetencijai priskirtus įstatymus (daugiau dėmesio skiriama Lietuvos ir Švedijos ombudsmeno institucijų analizei, veiklos skirtumų vertinimui); pasitelkiant statistinius duomenis įvertinti moterų ir vyrų politinį atstovavimą įstatymų leidžiamajame ir vykdomajame valdžiose.

Tyrimo metodai – mokslinės literatūros analizė, dokumentų analizė, lyginamasis ir atvejo tyrimas.

Atlikus lyginamąją analizę ir remiantis gerąja Švedijos lyčių lygybės politikos praktika bus pateikiamos rekomendacijos didesnei lyčių lygybės pažangai Lietuvoje pasiekti. Tai aktualu ne tik sprendimų priėmėjams, bet ir nevyriausybinio lygmens atstovams.

Lietuvos ir Švedijos lyčių lygybės politikos teisinis reguliavimas

Dvi Baltijos jūros regiono valstybės – Lietuva ir Švedija yra demokratinės Europos Sąjungos (ES) valstybės, gerbiančios pagrindinius ES principus: žmogaus teises ir laisves. Diskriminacija lyties pagrindu yra draudžiama abiejose valstybėse tai įtvirtinant įstatymu. Skandinaviškos gerovės valstybės principais pasižyminti Švedija pirmauja lyčių lygybės srityje, todėl pasirinkta kaip gerosios praktikos pavyzdys lyginamajai analizei. Lietuvoje lyčių lygybės klausimai politiniu lygmeniu pradėti kelti atkūrus Nepriklausomybę. Tuomet šalyje įvyko nemažai pokyčių, daug pasiekta tobulinant įstatymų bazę. 1992 metais Lietuvai priėmus Konstituciją, įtvirtintos nuostatos, draudžiančios įvairaus pobūdžio diskriminaciją, tarp jų ir lyties. Siekiant didesnės integracijos į Vakarų ir nepriklausomos valstybės stiprinimo Lietuvai buvo svarbu atitikti tarptautinių organizacijų keliamus reikalavimus dėl žmogaus teisių įgyvendinimo, todėl 1999 m. buvo priimtas Lietuvos Respublikos moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymas. Šio įstatymo priėmimas buvo svarbus žingsnis plėtojant lygiateisiškumo principus ir tobulinant Lietuvos teisinę bazę, reglamentuojančią lyčių lygybę. Lietuvos įstatymų analizė rodo, kad moterų ir vyrų lygybės aspektas yra įtrauktas į daugelį

nacionalinės reikšmės įstatymų, reguliuojančių įvairias visuomenės sritis. Lygybės principas įteisintas Valstybės tarnybos, Rinkimų, Referendumo, Švietimo įstatymuose, taip pat Darbo, Baudžiamajame, Administracinių teisės pažeidimų kodeksuose. Lyčių aspekto integravimui į šalies teisinę bazę daug įtakos turėjo ES teisės aktai.

Atsižvelgiant į socialinius rodiklius galima teigti, kad kur kas mažiau yra pasiekta praktikoje. Pagal lyčių atotrūkio indeksą GGGP (angl. *Global Gender Gap Gndex*) 2014 m. Lietuva užėmė 44 vietą iš 142, o atskirai vertinant moterų galimybę dalyvauti politinėje veikloje Lietuvai buvo skirta tik 65 vieta. Čia pasireiškia atotrūkis tarp formalios ir realios lyčių lygybės. Švedijos patirtis reglamentuojant lyčių lygybės politiką skiriasi. Švedijos gerovės valstybė yra priskiriama socialdemokratiniam gerovės valstybės modeliui, kuris grindžiamas universalumo, solidarumo ir lygybės principais (Aidukaitė, 2010). Išryškėjus socialiniams skirtumams dar 1960 m. Švedijos moterų judėjimas iškėlė klausimą dėl vienodų vyrų ir moterų teisių darbo rinkoje. Jau nuo 1970 m. tapo aišku, kad lyčių lygybės klausimas įgijo politinį įteisinimą ir buvo įtrauktas į visų partijų politinę darbotvarkę, o įvairūs feministiniai judėjimai taip pat užėmė svarbią vietą plėtojant lyčių lygybę (Björklund, 2007). Tačiau pirmiausia lygybės aspektas buvo paminėtas 1976 m. priimtoje Konstitucijoje. Nuo to laiko lyčių lygybės reglamentavimas buvo vis labiau inkorporuojamas į teisės aktus: 1980 m. priimtas Lyčių lygybės teisės aktas (angl. *Equal Opportunities Act*), kuris 1991 m. buvo koreguotas sujungiant darbo rinkos aspektą ir tikintis, kad vėliau tai išplis į kitas visuomenines sritis. Didesni lyčių lygybės reguliavimo pokyčiai įvyko 2008 m. priėmus Diskriminacijos įstatymą (angl.

Discrimination Act). Kaip jau buvo minėta, 2009 m. Diskriminacijos įstatymas pakeitė septynis atskirus iki tol galiojusius antidiskriminacinio pobūdžio teisės aktus – aborto, smurto prieš moteris, prostitucijos draudimo įstatymus (*Gender equality: The Swedish approach to fairness*). Taigi, įstatymas tapo vienu teisės aktu, reglamentuojančiu žmogaus teises įvairiose gyvenimo srityse: darbo rinkoje, versle, švietime, sveikatos apsaugos srityje, valstybės tarnyboje ir kt. Švedijos istorinės ir socialdemokratinės tradicijos lėmė lyčių lygybės teisinio reguliavimo vystymąsi ta linkme, kurioje dabar yra matomas rezultatas visose visuomenės srityse.

Lyginant Lietuvos ir Švedijos lyčių lygybės reglamentavimą akivaizdu, kad abiejų šalių patirtis yra skirtinga dėl istorinių aplinkybių, nulėmusių valstybių raidą. Lietuvoje lyčių lygybės klausimai pradėti spręsti tik po Nepriklausomybės atkūrimo, o Švedijoje pastebimos senesnės lyčių lygybės įstatymų įtvirtinimo tradicijos, siejamos su 1960 m. prasidėjusiais judėjimais ir 1980 m. priimtu įstatymu. Verta paminėti, kad švediško modelio lyčių lygybės politika yra susipynusi su socialdemokratinės gerovės valstybės ideologija, kuri šalyje buvo plėtojama 40 metų. Tai gali būti vertinama kaip palanki sąlyga lyčių lygybės teisei plėtrai. Tačiau tiek Lietuvoje, tiek Švedijoje lyčių lygybės įstatymų priėmimo negalima vertinti vien kaip nacionalinės politikos rezultato todėl, kad įstatymų priėmimą lėmė tarptautinių organizacijų (ES, JTO) keliami reikalavimai moterų ir vyrų lygybės srityje. Norėdamos įstoti į Europos Sąjungą, šalys turėjo nacionalinę teisę suderinti su tarptautine, atsižvelgdamos į direktyvas, taikomas visoje Europos Bendrijoje. Lietuvoje lyčių lygybės teisinė bazė kūrėsi palaipsniui ir ilgainiui buvo sukurtas daug sričių apimantis įstatymų

mechanizmas, reguliuojantis diskriminaciją lyties pagrindu. Tačiau tobulėjant įstatymų bazei lyčių lygybės klausimai tiek politinėje darbotvarkėje, tiek visuomenėje dar nėra prioritetingi, o visuomenėje vis dar vyraujančios patriarchalinės gyvenimo nuostatos stabdo pažangą lyčių lygybės srityje.

Institucinis Lietuvos ir Švedijos lyčių lygybės politikos įgyvendinimas

Tiek Lietuvoje, tiek Švedijoje lyčių lygybės sritis yra plačiai institucionalizuota. Lyčių lygybės įstatymai įteisinti abiejose šalyse, tačiau dažnai pasiektų rezultatų kokybė priklauso nuo institucijų, kurios yra atsakingos už jų įgyvendinimą. Pekino deklaracijoje (angl. *Beijing Declaration and Platform for Action*) skelbiama, kad efektyviam įstatymų įgyvendinimui yra labai svarbus pilietinės visuomenės, ypač moterų, nevyriausybinų organizacijų bei vyriausybinių lygmens institucijų, bendradarbiavimas.

Švedijos lyčių institucionalizmui daug įtakos darė tarptautinėje erdvėje vykstantys procesai lyčių lygybės srityje: 1979 m. Jungtinių Tautų Generalinė Asamblėja priėmė Konvenciją dėl visų moterų diskriminacijos formų panaikinimo. Švedija ją ratifikavo po metų. 1980 m. priimtas įstatymas prieš diskriminaciją ir įkurta Lygių galimybių

ombudsmeno institucija. Lietuvoje Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba buvo įsteigta 1999 m., ir tam nemažai įtakos turėjo politiškai aktyvios moterys, siekiančios sukurti lyčių lygybės mechanizmą. Verta pažymėti, kad istoriniai kontekstai taip pat turėjo įtakos Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybų susikūrimui Lietuvoje ir Švedijoje. Darbo rinkos autonomija Švedijoje sunkino diskriminacijos reguliavimą, o europiniai procesai stiprino ombudsmeno poziciją ir mažino nacionalinės reikšmės įtaką. Prieš stojant į Europos Sąjungą, 1994 m. buvo priimti nauji teisės aktai, kurie leido didesnę intervenciją į darbo rinką. Lietuvos europėjimą galima vertinti kaip pereinamojo pobūdžio iš socialistinės sistemos. Naujos Konstitucijos priėmimas 1992 m. ir Lygių galimybių kontrolieriaus institucijos įkūrimas sutapo su rengimusi stoti į ES. Tačiau ES buvo ne vienintelė tarptautinė organizacija, kuri darė įtaką pokyčiams. 2003 m. ombudsmeno institucijos pertvarką lėmė JT, visuotinis žmogaus teisių diskursas ir įvairaus pobūdžio politika. Dar svarbu atkreipti dėmesį, kad Švedijoje iki 2009 m. egzistavo keturios skirtingos ombudsmeno institucijos (lygių galimybių, etninės diskriminacijos, neįgalųjų, seksualinių mažumų), kurios įvykdžius reformą buvo sujungtos į

1 lentelė. Ombudsmeno institucijų 2014 m. veiklos ataskaitų duomenys

<i>Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba (Lietuva)</i>	<i>Lygybės ombudsmeno institucija (Švedija)</i>
202 skundai dėl diskriminacijos (87 dėl lyties)	1949 skundai dėl diskriminacijos (250 dėl lyties)
Diskriminacijos apraiškos: lytis (31,2 proc.), socialinė padėtis, amžius, religija, negalia	Diskriminacijos apraiškos: etninė priklausomybė, negalia, amžius, lytis (14 proc.)
41 proc. skundų pateikė moterys	50 proc. skundų pateikė moterys

Sudaryta straipsnio autorės pagal: Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos 2014 m. ataskaita. Vilnius, 2015 // Diskriminerings ombudsmannen, Women file complaints on multiple discrimination – an intersectional analysis of the Annual Report 2014, 2015, p. 1.

vieną instituciją. Institucinė konvergencija rodo valdžios pastangas taupyti išteklius, efektyvinti darbą ir siekti centralizuoto problemų sprendimo.

Lietuvos ir Švedijos ombudsmeno institucijų 2014 m. veiklos ataskaitų duomenys rodo, kad Lietuvoje skundų kiekis, pateiktas dėl galimos diskriminacijos lyties pagrindu, dvigubai viršija skundų lyties pagrindu skaičių Švedijoje (1 lentelė). 2014 m. Lietuvoje daugiausiai tyrimų – 87 (31,2 proc.) – atlikta dėl galimos diskriminacijos lyties pagrindu ir tokių skundų per pastarąjį dešimtmetį gauta daugiausia.

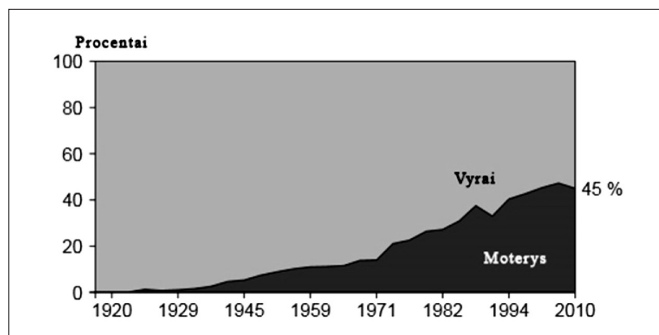
Švedijoje 2014 m. pirmą kartą skundų skaičius dėl amžiaus pralenkė skundų skaičių dėl lyties. Tai rodo, kad Švedijoje lyčių lygybės politikos įgyvendinimas vyksta sklandžiai, todėl kitos diskriminacijos apraiškų formos yra labiau paplitusios nei diskriminacija dėl lyties. Lietuvoje daugiau skundų pateikė vyrai (51 proc.), tačiau remiantis 2014 m. Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos veiklos ataskaita tokia tendencija nėra nauja – ji atsirado ekonominės krizės laikotarpiu ir trunka jau ketvirtus metus. Atsižvelgiant į bendrą skundų skaičių, negalima daryti išvados, kad situacija Lietuvoje blogėja daugėjant pateiktų skundų ir diskriminacijos apraiškų.

Gebėjimas pateikti skundą rodo, kad visuomenė laisvėja ir žmonės žino, kaip ginti pažeidžiamas teises, taip pat pabrėžiamas Lygių galimybių įstatymo reikalingumas. 2014 m. vyrams pateikus daugiau diskriminacinių skundų lyčių pagrindu, galima manyti, kad palaiptisui nyksta socialiniai lyčių suvaržymai, lyčių disproporcija statistikoje, vyrai vis labiau suvokia teisinės apsaugos reikalingumą.

Verta paminėti, kad Lietuva daug kritikos sulaukė iš JT Moterų diskriminacijos panaikinimo komiteto dėl 2013–2015 m. laikotarpiu užsėtęsio Lygių galimybių kontrolieriaus skyrimo proceso. Nauja nuolatinė lygių galimybių kontrolierė A. Lobačevskytė paskirta tik 2015 m. birželio 18 d. Nesugebėjimas dvejus metus paskirti nuolatinio lygių galimybių kontrolieriaus rodo ne tik politinės valios trūkumą, bet ir atsainų požiūrį į lyčių lygybės problemas ir leidžia manyti, kad šie klausimai nėra prioritetiniai Lietuvos politinėje darbotvarkėje.

Moterų ir vyrų atstovavimas aukščiausiose valdžios institucijose

Moterų dalyvavimas priimant politinius sprendimus gali būti vertinamas kaip lyčių lygybės politikos įgyvendinimo išraiška ir

3 pav. Švedijos parlamento sudėtis 1919–2010 m.

Šaltinis: *Women and Men in Sweden*, Statistics Sweden, Swedish Parliament: Secretariat of the Chamber, 2014, p. 92.

praktinis jos rezultatas. Tolygus moterų ir vyrų atstovavimas yra siejamas su vienodomis galimybėmis daryti įtaką sprendžiant svarbius politinius, ekonominius ir socialinius klausimus (Mackevičiūtė, 2007).

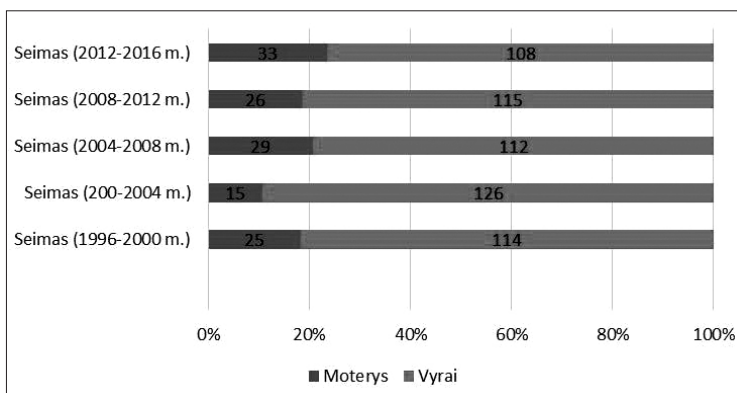
Moterų politinio atstovavimo tradicijos Švedijoje siekia 1921 metus, kai parlamentas suteikė moterims teisę balsuoti. Ilgą laiką jų atstovavimas parlamente (Riksdage) buvo labai mažas: 1957 m. jos sudarė tik 10 proc. parlamento narių, kol 1990 m. buvo pasiektas 40 proc. moterų politinis atstovavimas (3 pav.).

Moterų dalyvavimas Švedijos valdžioje sparčiai išaugo 1972 m., kai dvi to meto politinės partijos lyderės – liberalų ir socialdemokratų – ėmė tarpusavyje varžytis dėl moterų balsų. Siekiant padidinti įtaką ir gauti daugiau vietų parlamente, lyčių lygybės klausimai buvo įtraukti į politinę darbotvarkę, taip pat iškelti tikslai dėl didesnio moterų atstovavimo. Taigi, socialdemokratams valdžioje įsteigę lyčių lygybės politikos skyrių, o liberalai formaliai pareikalavo, kad moterys turi sudaryti 40 proc. visų narių vadovaujančiose partijos

pozicijose (Wängnerud, 2005). Lyčių lygybės klausimams tampant vis svarbesniems tarptautinių organizacijų darbotvarkėje bei įstatymų leidyboje, moterų dalyvavimas politikoje tapo dažnesniu reiškiniu.

Lietuvoje moterims balsavimo rinkimuose teisė suteikta pagal 1918 m. pirmojo konstitucinio teisės akto „Lietuvos Valstybės Konstitucijos pamatiniai dėsniai“ 22 straipsnį. 1919 m. Valstybės Taryba priėmė Lietuvos Steigiamojo Seimo rinkimų įstatymą, kuriuo moterims buvo suteikta teisė kandidatuoti rinkimuose (Butkuvienė, 2010). Tačiau trumpas demokratinis laikotarpis tarpukario Lietuvoje moterims ir jų parlamentinio atstovavimo požiūriu nebuvo sėkmingas. Į Steigiamąjį Seimą buvo išrinktos tik 6 moterys, o kitose tarpukario parlamentinėse kadencijose moterys tarp 78 ir 85 parlamentarų turėjo 3 ir 4 vietas (Matonytė, 2010).

Atkūrus nepriklausomybę, moterų išitraukimas į politiką tapo labiau pastebimas (4 pav.). Lyginant moterų, išrinktų į Seimą, skaičių nuo 1996 m., gana aukštas atstovavimas buvo pasiektas 2004–2008 m. ka-

4 pav. Lietuvos Respublikos Seimo nariai

Sudaryta straipsnio autorės pagal: Moterys ir vyrai Lietuvoje 2014 m. Lietuvos Respublikos Vyrtausiosios rinkimų komisijos duomenys. Vilnius: Lietuvos Respublikos Statistikos departamentas, 2015, p. 76.

dencijoje: išrinktos 29 moterys ir 112 vyrų. Rezultato priežastis gali būti priskiriama specifinėms partijų strategijoms prasirenkant kandidatus. Pirmą kartą rinkimuose dalyvavusi Darbo partija rinkėjams pritraukti pasinaudojo moterimis kandidatėmis, socialdemokratų partija taikė 33 proc. kvotos principą, o konservatoriai naudojo savitą karjeros siekiančios moters įvaizdžio techniką. Trys moterys paskirtos vadovauti komitetams: Informacinės visuomenės plėtros, Švietimo mokslo ir kultūros bei Žmogaus teisių komiteto (Valstybės žinios Nr. 173-6386).

Pažvelgus į moterų ir vyrų skaičiaus santykį aukščiausiose šalies valdymo pozicijose, išryškėja Lietuvos ir Švedijos panašumai ir skirtumai lyčių lygybės srityje (2 lentelė).

2015 m. duomenimis, Lietuvos parlamente vis dar yra pastebima gana didelė lyčių segregacija: moterų atstovavimas daugiau nei tris kartus mažesnis nei vyrų. Padėtis ministrų kabinete panaši – tik 4 iš 14 ministerijų vadovauja moterys: Sociali-

nės apsaugos ir darbo, Švietimo ir mokslo, Sveikatos apsaugos ir Žemės ūkio. Tačiau išimtimi ir pasiekimu būtų galima laikyti Seimo pirmininkės ir Prezidentės pozicijų fenomeną – Lietuva yra viena iš nedaugelio šalių, kurioje šios pozicijos patikėtos moterims. Galima manyti, kad 2009 m. D. Grybauskaitės sėkmei rinkimuose įtakos turėjo keletas svarbių priežasčių: ekonominės krizės laikotarpiu šaliai reikėjo lyderio, kompetentingo ekonomikos srityje, bet prie sėkmės prisidėjo ir palankus Prezidentės įvaizdis, formuotas žiniasklaidos, pabrėžiant jos kaip eurokomisarės patirtį. Lyčių lygybės gynėjams šis fenomenas yra palankus, tačiau išvelgti ryškius pokyčius moterų politinio atstovavimo veikloje būtų dar anksti (Butkuvienė, 2010).

Švedijoje moterų ir vyrų atstovavimo valdžios struktūrose proporcija yra arti lyčių lygybės balanso: moterys sudaro beveik pusę parlamento narių ir lygiai pusę ministrų kabinete. Svarbu paminėti, kad per visą Švedijos istoriją ministro pirmininko postas niekada nebuvo atitekęs

2 lentelė. *Moterų ir vyrų atstovavimas valdžioje 2015 m.*

<i>Lietuva</i>	<i>Švedija</i>
Parlamentas (Seimas)	Parlamentas (Riksdagas)
33 moterys (23,4 proc.) ir 108 vyrai (76,6 proc.)	152 moterys (44 proc.) ir 197 vyrai (56 proc.)
Parlamento pirmininkas (-ė)	
Moteris	Vyras
Prezidentas (-ė)	
Moteris	Vyras
Vyriausybė	
Ministras pirmininkas – vyras. 4 iš 14 ministerijų (29 proc.) vadovauja moterys	Ministras pirmininkas – vyras. 12 iš 4 ministerijų (50 proc.) vadovauja moterys

Sudaryta straipsnio autorės pagal: Moterys ir vyrai Lietuvoje 2014 m. Lietuvos Respublikos Statistikos departamentas. Lietuvos Respublikos Vyriausiosios rinkimų komisijos duomenys. Vilnius, 2015, p. 75, 78. // The Policy on Gender Equality in Sweden. European Parliament: Directorate-General for Internal Policies, Policy Department, Citizens' Rights and Constitutional Affairs, 2015 p. 15. // D. Erixon., Swedish Prime Ministers in history, Stockholm, 2014.

moteriai. Švedijoje moterims patikėtas Kultūros ir demokratijos, Švietimo ir darbo, Finansų infrastruktūros, Užsienio reikalų ir kt. ministerijų valdymas. Verta pabrėžti, kad daugiausia moterų dirba Namų ūkio (59 proc.), Sveikatos ir gerovės (59 proc.), Švietimo (59 proc.), Pramonės (47 proc.) komitetuose, mažiausia – Gynybos (18 proc.), Finansų (24 proc.), Mokesčių (29 proc.) komitetuose (Potter, 2014). Matoma vyraujanti tendencija, kai moterų veikla politiniame gyvenime yra susijusi su tradiciškai moterims priskiriamoms sritims, tačiau visuomet pasitaiko išimčių. Didesnis moterų atstovavimas įstatymų leidžiamajoje ir vykdomojoje valdžioje reprezentuoja lyčių lygybės klausimus ir turi įtakos socialinių ir lyčių lygybės klausimų įtraukimui į politinę darbotvarkę.

Nepakankamą moterų atstovavimą Lietuvoje galima sieti su vyraujančiomis lyčių vaidmenų nuostatomis, šalies politine kultūra, tradicijomis, pačių moterų nuomone apie savo galimybes (Šidlauskienė, 2009). Atsižvelgiant į tai, kad Švedija turi ilgąsias lyčių lygybės politikos tradicijas, kurios siejasi su skandinaviška gerovės valstybės koncepcija, lyčių lygybės srityje pasiekti rezultatai nebuvo savaiminis procesas. Įvairiomis priemonėmis siekta pagerinti moterų padėtį priimant sprendimus: tai politinės valios dėl lyčių lygybės turėjimas valdžioje, politinėse partijose, visuomenėje; stiprūs moterų judėjimai; socialinės garantijos (dėl vaikų priežiūros); mechanizmų, skatinančių lyčių lygybę, veikimas partijose (Potter, 2014). Šių priemonių įgyvendinimas daug prisidėjo prie moterų įgalinimo politikoje.

Lyginant Lietuvos ir Švedijos moterų atstovavimą politikoje, svarbu atkreipti dėmesį, kad nė viena valstybė nėra įtvirtinusi privalomų lyčių kvotų, tačiau Švedijoje daugelio partijų vidaus politikoje moterų

užima svarbią poziciją ir yra įtvirtintos. Lietuvos moterų lobistinė organizacija, įvertinusi Lietuvos politinių partijų programas, nustatė, kad nė viena partija nėra visiškai integravusi lyčių lygybės problemų į visas gyvenimo sritis ir nenumato priemonių, kaip tikslingai jas spręsti. Tačiau verta paminėti, kad Lietuvoje 2015 m. Seimo narių socialdemokratių B. Vėsaitės, G. Purvanekienės, O. Leiputės iniciatyva parengta ir įregistruota Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo pataisa, kuria norima įpareigoti valstybės ir savivaldybės institucijas, kad jų „įmonių, įstaigų, organizacijų valdybose būtų ne mažiau kaip 30 proc. vienos lyties atstovų“. Ši nuostata būtų įvesta kaip laikina pozityvios diskriminacijos priemonė, ji įsigaliootų nuo 2018 m., jeigu iki to laiko nebūtų pasiektas 30 proc. vienos lyties atstovų dalyvavimas. Taip siekiama didinti moterų aktyvumą ir įsitraukimą į politinių sprendimų priėmimo procesus.

Išvados

Skirtingas Lietuvos ir Švedijos lyčių lygybės politikos tradicijas lėmė istorinės aplinkybės. Lietuvoje lyčių lygybės klausimai politiniu lygmeniu pradėti spręsti atkūrus Nepriklausomybę. Švedijos patirtis šiuo aspektu kitokia – socialdemokratinis gerovės valstybės modelis sudarė palankesnes sąlygas lyčių lygybės politikos plėtrai. Šalys vystydamos teisinę bazę daug dėmesio skyrė tarptautinės reikšmės teisės aktams, ES direktyvoms, todėl jos kūrimas gali būti vertinamas kaip eurointegracinių procesų, o ne nacionalinės politikos rezultatas. Tiek Lietuvoje, tiek Švedijoje lyčių lygybė yra reglamentuojama nacionalinių ir tarptautinių teisės aktų, už kurių įgyvendinimą yra atsakingos įteisintos institucijos. Nors Lietuva atsižvelgia į ES lyčių lygybės politikos standartus, o teisinis lygių galimybių

reglamentavimas yra panašus kaip Švedijoje, tačiau vis dar yra pastebimas atotrūkis tarp formalios ir realios lyčių lygybės. Svarbu paminėti, kad nė vienoje šalyje nėra savarankiškos, nepriklausomos institucijos, atsakingos už lyčių lygybės klausimus. Tiek Lietuvoje, tiek Švedijoje lyčių lygybės klausimai yra koordinuojami institucijų, kovojančių su visų rūšių diskriminacija.

Vertinant politinį atstovavimą pastebima, kad moterų dalyvavimas politinių sprendimų priėmimo Lietuvoje ir Švedijoje istoriškai augo, tačiau moterų atstovavimo aukščiausiose valdžios institucijose statistika rodo, kad lyčių balansui pasiekti dar reikalingas struktūriškas darbas. Švedijoje moterys aktyviau įsitraukia į politinių sprendimų priėmimo procesus, ir aukščiausiose šalies valdymo institucijose yra pasiektas lyčių balansas. Lyčių aspekto integravimas į viešosios politikos programas, glaudus institucijų bendradarbiavimas ir skiriami didesni finansiniai ištekliai rodo, kad Švedijos valdžia prisiima teisinius įsipareigojimus ir supranta lyčių lygybės reikšmę viešojoje politikoje.

Atlikus lyginamąją analizę verta pasidalyti išvaggomis, kaip pasiekti lyčių lygybės pažangą mūsų šalyje. Lietuvoje tikslinga diegti antidiskriminacinę politiką, mažinant nusistovėjusius stereotipus moterų atžvilgiu, patriarchalines nuostatas ir disproporcijas įvairiose gyvenimo srityse. Didesnis moterų potencialo panaudojimas naudingas šalies ekonomikai, demografijai ir gyvenimo lygio kėlimui. Siekiant didesnio lyčių balanso valdžioje, moterų įsitraukimas į politiką turėtų būti labiau remiamas politinių partijų. Kvotei sistemos įvedimas partijose padidintų moterų atstovavimo galimybes ir sumažintų lyčių disproporcijas valdžios institucijose. Remiantis tiek Vakarų šalių, tiek Švedijos praktika, Lietuvoje būtų tikslinga įtvirtinti Lyčių studijų programą, kuri padėtų rengti analitiškai mąstančius specialistus lyčių lygybės klausimais. Lyčių lygybės siekimas yra tęstinis procesas, todėl tikslinga vykdyti daugiau mokslinių tyrimų šioje srityje, skleisti lygiateisiškumo principus visuomenėje, bendradarbiauti su šalies sprendimų priėmėjais.

LITERATŪRA

AIDUKAITĖ, J. (2010). *Gerovės valstybių patirtis vertinant socialinio teisingumo principo įgyvendinimą švietime: Švedijos, Škotijos ir Vokietijos atvejai*. Vilnius: Lietuvos socialinių tyrimų centras.

BALTRUŠAITYTĖ, G. (2015). Moterų ir vyrų galimybės darbe: situacija negerėja. *LRT TV Naujienų tarnyba*, 2015-08-30 [žiūrėta 2015 m. rugsėjo 1 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/112471/moteru_ir_vyru_lygybe_darbe_situacija_negerėja#wowzaplaystart=249000&wowzaplayduration=262000>.

BJORKLUND, E. *Issue Histories Sweden: Series of Timelines of Policy Debates. Quality in Gender+ Equality Policies Project*. Vienna: Institute for Human Sciences (IWM).

BUTKUVIENĖ, E. (2010). Moterų politinis atstovavimas Lietuvoje: parlamentarių patirtis. *Lyčių studijos ir tyrimai*, nr. 8.

DROMANTIENĖ, L.; ČESNUITYTĖ, V. (2011). *Europos socialinė politika*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.

Europos lyčių lygybės institutas [žiūrėta 2015 m. rugsėjo 25 d.]. Prieiga per internetą: <<http://eige.europa.eu/lt/about-eige>>.

ERIXON, D. (2015). *Swedish Prime Ministers in history* [žiūrėta 2015 m. lapkričio 11 d.]. Prieiga per internetą: <<http://web.comhem.se/dier/Swedish%20Prime%20Ministers.htm>>.

Forth World Conference on Women Beijing Declaration [žiūrėta 2015 m. rugsėjo 21 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/platform/declar.htm>>.

Gender Equality Index 2015 – gender equality measurement in European Union 2005–2012 (Countries profiles) [žiūrėta 2015 m. rugpjūčio 25 d.]. Prieiga per internetą: <<http://eige.europa.eu/sites/>>

default/files/documents/Lithuania-Gender-Equality-Index-2015.pdf>.

Gender equality: The Swedish approach to fairness, Stockholm: The Swedish Institute, 2013.

KANOPIENĖ, V. (2001). Lyčių lygios galimybės. Iš *Žmogaus socialinė raida*: vadovėlis aukštosios mokykloms. Vilnius: Homo liber.

KUBLICKIENĖ, L.; ŽVINKLIENĖ, A. (2013). *Demokratizacijos procesai ES – lyčių lygybės suvokimas*. Vilnius: Lietuvos socialinių tyrimų centras.

LIPHART, A. (1971). Comparative Politics and the Comparative Method. *The American Political Science Review*, vol. 65, no. 3.

Lietuvos Respublikos Seimas. Iš plenarinio posėdžio: prisiekė lygių galimybių bei vaiko teisių apsaugos kontrolierės, 2015-06-25 [žiūrėta 2015 m. rugsėjo 22 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=4445&p_k=1&p_d=159116>.

Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija [žiūrėta 2015 m. lapkričio 13 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.socmin.lt/lt/neyvriausybinu-organizaciju-sektorius.html>>.

Lyčių lygybės indeksas – santrauka. Galios kritis: lyčių nelygybė priimant sprendimus išlieka svarbi visos ES ir visų valstybių narių problema, Europos lyčių lygybės institutas, Liuksemburgas: Europos Sąjungos leidinių biuras, 2014.

Lyčių lygybė Lietuvoje vertinama 43,6 iš 100 balo. *ELTA*, 2014-04-25 [žiūrėta 2015 m. rugpjūčio 25 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/41930/lyciu_lygybe_lietuvoje_vertinama_43_6_balo_is_100>.

Lyčių lygybės galima tikėtis tik 2095 metais. *15min*, 2014-11-01 [žiūrėta 2015 m. rugpjūčio 25 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.15min.lt/naujiena/aktualu/pasaulis/lyciu-lygybes-galima-tiketis-tik-2095-metais-57-463432>>.

Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos 2014 m. veiklos ataskaita. Vilnius, 2015.

MACKEVIČIŪTĖ, I. (2007). *Diskriminuoti draudžiama integruoti*: normos, stereotipai, išankstinis nusistatymas, galimybės. Vilnius: Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba.

Moterys ir vyrai Lietuvoje 2014 m. Lietuvos Respublikos Vyriausiosios rinkimų komisijos duomenys. Vilnius: Lietuvos Respublikos statistikos departamentas, 2015.

Nori lyties kvotos. *BNS*, Lietuvos žinios, 2015-07-09.

OLOFSSON, C. (2015). Gender Equality Index Puts Pressure in EU Governments. *Nordic information on gender*, 2015-06-26 [žiūrėta 2015 m. rugpjūčio 25 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.nikk.no/en/news/gender-equality-index-puts-pressure-on-eu-governments/>>.

Partijoms trūksta ryžto spresti lyčių lygybės problemas. Lietuvos neigaliųjų forumas pagal Moterų informacijos centro informaciją [žiūrėta 2015 m. lapkričio 6 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.lnf.lt/index.php/projektai/igyvendinti-projektai/c-a-f-e-changing-attitude-fostering-equality/441-partijoms-truksta-ryzto-spresti-lyciu-lygybes-problemas>>.

RAIPA, A. (2002). Viešojo politika ir viešasis administravimas: raida, struktūra ir sąveika. *Viešoji politika ir administravimas*, nr. 1, p. 11–20.

POTTER, M. (2014). *The Swedish General Election 2014 and the Representation of Women*. Belfast: Northern Ireland Assembly.

ŠIDLAUSKIENĖ, V. (2009). Moterų politinės socializacijos projekcijos savivaldos tarybų rinkimuose. *Lyčių studijos ir tyrimai*, nr. 7, p. 17–33.

ŠIDLAUSKIENĖ, V. (2015). *Socialinė lyčių lygybė*. Šiaulių universitetas; Lyčių studijų institutas [žiūrėta 2015 m. rugsėjo 1 d.]. Prieiga per internetą: <<http://gender.su.lt/?menu=4&page=8>>.

The global Gender Gap Report 2014. Switzerland: World Economic Forum, 2014.

The Policy on Gender Equality in Sweden. European Parliament: Directorate-General for Internal Policies, Policy Department, Citizens' Rights and Constitutional Affairs, 2015.

Visuotinė žmogaus teisių deklaracija, 1949 [žiūrėta 2015 m. liepos 21 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.un.org/en/documents/udh>>.

WÄNGNERUD, L. (2005). Sweden: A Step-wise Development. In: *Women in Parliament: Beyond Numbers*. Stockholm: International Institute for Democracy and Electoral Assistance, p. 238.

ZAHIDI, S. (2015). *What makes Nordic countries gender equality winners?* [žiūrėta 2015 m. rugsėjo 25 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.huffingtonpost.com/saadia-zahidi/what-makes-the-nordic-cou_b_4159555.html>.

Žmogaus teisių įgyvendinimas Lietuvoje 2013–2014. Vilnius: Žmogaus teisių stebėjimo institutas.

ŽVINKLIENĖ, A. (2013). *Žmogaus teisės Lietuvoje: Lietuvos gyventojų lygybės ir diskriminacijos suvokimas Europos kontekste*. Vilnius: Lietuvos socialinių tyrimų centras.

THE IMPLEMENTATION OF GENDER EQUALITY POLICIES: LITHUANIAN AND SWEDISH CASES ANALYSIS

Viktorija Ulickaitė

S u m m a r y

Gender equality is related to equal opportunities for both women and men, who equally participate in public and private spheres of life. Stereotypical thinking and patriarchal attitudes are a result of discrimination against gender, regarding the equal pay disproportion of male and female workers, unequal employment opportunities and a lack of women in decisive positions within workplaces. Problems of gender equality do not only focus on national state agendas, but are also strongly supported on levels both international and the EU (gender mainstreaming is one of the most important goals included in the “Europe 2020” strategy). In order to achieve gender equality in various spheres of life, there is a need to ensure equal opportunities for both sexes not only *de jure*, but *de facto* as well. Gender equality policies in Lithuania are becoming more important; however, the results achieved are still scarce, whereas the implementation of gender equality policies in the Scandinavian countries are consistent and these practices should serve as guidelines. This paper examines the implementation of Lithuanian and Swedish gender equality policies. Sweden has been chosen as a good practice example in a comparative context with Lithuania, because its achievements in the field of gender equality are recognized as the best among the EU member states in 2015. The comparison of Sweden’s, as of a country’s that has achieved the most in implementing gender equality policies, and Lithuania’s practices helped to discover the similarities and differences that could lead to an achievement of better results in the field of gender

equality. In addition, Lithuania’s regulations of gender equality policies are similar to those of Sweden; however, there is still a lack of policy consistency. Therefore, a gap between formal and real gender equality appears. Both Lithuania and Sweden have highly institutionalized gender equality policies with increasing attention given to gender problems, but a lack of political will is the result of ineffective policy implementation, resulting in the questions regarding gender equality being pushed down on the list of priorities in Lithuania’s political agenda.

The subject of this paper is the implementation of gender equality policy. Consequently, the goal of the paper is to compare how gender equality policies are implemented in Lithuania and Sweden. To reach this goal, such objectives are set: to present gender equality policy, analyze gender equality implementation in Lithuania, analyze gender equality implementation in Sweden and to compare the gender equality policies in both countries.

A comparison of Sweden’s, as of a country’s that has achieved the most in implementing gender equality policy, and Lithuania’s practices helped to discover the similarities and differences that could lead to an achievement of better results in the field of gender equality. In addition, Lithuania’s regulations of gender equality policy are similar to those of Sweden; however, there is still a lack of policy consistency. Therefore, a gap between formal and real gender equality appears. Both Lithuania and Sweden have highly institutionalized gender equality policies with increasing attention being given to gender problems.

Įteikta 2017 m. balandžio 10 d.